

**KENTSEL ALTYAPI HİZMETLERİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE
İLLER BANKASI'NIN ROLÜ**

Ayfer ÖRGE

Başkan Yardımcısı

İller Bankası Genel Müdürlüğü

İçmesuyu Dairesi Başkanlığı

Ankara, TÜRKİYE

Ayhan DURUSU

Başkan Yardımcısı

İller Bankası Genel Müdürlüğü

Kanalizasyon Dairesi Başkanlığı

Ankara, TÜRKİYE

ÖZET

İller Bankası Genel Müdürlüğü, 1933 yılında Belediyeler Bankası adı ile başladığı çalışmalarını 1945 yılından sonra İller Bankası adı altında sürdürmektedir. Kentsel altyapının planlamasının ilk aşaması olan harita alımından başlamak üzere imar planları, içme suyu temini, kanalizasyon ve atıksu arıtma tesislerinin yapımı, sondaj hizmetleri ve çeşitli yapı işleri İller Bankası'nın çalışma alanı içerisinde bulunmaktadır. Enerji temini konusunda İller Bankası 1986 yılına kadar yoğun çalışmalar yapmış ve daha sonra bu yatırımlar o zamanki adı ile TEK'e devredilmiştir. Katı atık sektörü ilk defa 1997 yılında İller Bankası yatırım programına alınmış olup, önümüzdeki yıllarda Bankanın ağırlıklı çalışmaları arasında yeracaktır.

Planlı dönem başlangıcı olan 1963 yılından başlamak üzere 1996 yılı sonuna kadar İller Bankası'nca yapılan yatırımların tutarı 1997 yılı fiyatları ile 1 katrilyon 72 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

1. GİRİŞ

Kentsel altyapı denildiğinde, kentte yaşayanların günlük ihtiyaçlarını sağlıklı, hızlı ve çağdaş dünyanın gereksinimlerine uygun olarak temin edebildikleri; ulaştırma, haberleşme, enerji, içme suyu, kanalizasyon ve katı atık gibi yaşam açısından vazgeçilemez nitelikte hizmetler akla gelmektedir.

Bu hizmetlerden enerji temini konusunda İller Bankası 1986 yılına kadar yoğun çalışmalar yapmış ve daha sonra bu yatırımlar o zamanki adı ile TEK'e devredilmiştir.

İçme suyu ve kanalizasyon sektörlerinde ise İller Bankası, yıllık yatırım programları ve tanınan imkanlar çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Kentsel gelişmenin ve altyapı yatırımlarının en önemli unsurları olan belediyelerin halihazır harita ve imar planlarının hazırlanması konularında çağdaş ve yenilikçi yaklaşımları ile İller Bankası bugüne dek çok önemli görevler üstlenmiştir.

Katı atık yönetimi konusundaki çalışmalar bugüne kadar belediyelerimizce ele alınmış, atıkların toplanması ve uzaklaştırılması çalışmalarında başarılı sonuçlar elde edilmiş, ancak; toplanan atıkların usulüne uygun olmayan yöntemlerle depolanması ve genelde açıkta depolama şeklinde yapılan uygulamalar, büyük kentlerimiz dahil bütün beldelerde önemli çevre sorunlarına yol açmıştır. Belediyelerimizin diğer altyapı hizmetlerinde olduğu gibi, katı atık yönetimi konusunda da İller Bankası'nın öncülüğüne gereksinim olduğu düşüncesiyle, 1997 yılı Yatırım Programı'na katı atık etüd-projeleri için ödenek konulmuştur.

Bu bildiriye, İller Bankası yatırımlarının yaklaşık % 90'ını oluşturan içme suyu ve kanalizasyon sektörü çalışmaları, gelinen aşama ve sektörlerin sorunları irdelenecektir. Ancak, bu konulara geçmeden önce İller Bankası'nı kısaca tanıtmak faydalı olacaktır.

1.1. İller Bankası

Kentlerimizin kısa sürede bayındır hale getirilmesini gerçekleştirebilmek için mali kaynaklardan yoksun belediyelere yeterli kredilerin temini amacıyla 1933 yılında 2301 sayılı Kanunla BELEDİYELER BANKASI kurulmuştur.

Belediyeler Bankasının kuruluş kanunu uyarınca yalnız belediyelere dönük faaliyette bulunması, kuruluş sermayesinin hızlı nüfus artışı ve kentleşmeye eş bir biçimde artan kredi ihtiyacını karşılayabilecek miktarda bulunmaması, ayrıca; mali kaynağa ve teknik yardıma muhtaç İl Özel İdareleri ile Köylerin bu yardımların dışında bırakılmış olması ve çalışma sahasının daha genişletilmesi gibi hususlar gözönünde bulundurularak Belediyeler Bankası, 1945 yılında 4759 sayılı Kanun ile İLLER BANKASI'na dönüştürülmüştür.

İller Bankası bugün 10.8 trilyon TL sermayesi, 1300'ü teknik olmak üzere 4000 çalışanı, 18 Bölge Müdürlüğü ve 4 Başmühendisliği ile yerel yönetimlerimizin hizmetindedir.

Bankanın görevleri şu şekilde özetlenebilir;

- Ortak İdarelerin yapacakları mahalli kamu hizmetlerine tüzüğünde yazılı şartlara göre kredi sağlamak,
- Ortak İdare ve bunlara bağlı kurumların istemleri üzerine harita, imar planı, içme suyu, kanalizasyon ve çeşitli yapı işlerine ait etüd, proje ve tesislerin yıllık yatırım programları içerisinde yapılmasını ve yaptırılmasını sağlamak,
- Bankadan alınan kredilerle yapılan işlerden 3611 sayılı kanunla yapım ve denetlemeleri Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na verilenler dışında kalanların isteme ve olanaklara göre teknik gözetim ve denetlemesini üzerine almak,
- Ortak İdarelere ve bunlara bağlı kurumlara gerekli olacak makina, araç ve malzemeden sağlayabildiklerini bu idare ve kurumlara satmak veya kiralamak,
- Bu idare ve kurumların Banka aracılığı ile sigorta ettirmek isteyenleri taşıma ve taşınmaz mallarını sigorta ettirmek,
- Tüzüğünde izin verilen bankacılık işlerini yapmak,
- Yukarıda yazılı görevleri yapmak üzere her türlü araç ve malzeme temin etmek ve bu

işler için gerekli tesisleri gerçekleştirmek, bu konuda yapılacak işlere, gerekli görülürse ortaklık etmek.

İller Bankası yıllık yatırım programları çerçevesinde belediyelerin altyapı yatırımlarını, belediyelerden aldığı yetkiye dayanarak gerçekleştirmekte ve tamamlanan tesisleri işletilmek üzere belediyelere devretmektedir. Ele alınan işlerin etüd safhasından başlayarak ihaleler yoluyla projeleri yaptırılmakta, inşaat ihale dokümanları hazırlanmakta, inşaat ihaleleri yapılmakta ve inşaat kontrolüğü da Bankamız bölge teşkilatı ile gerçekleştirilmektedir. Bankamız, kanunu gereği işletmeye girememektedir.

İller Bankası'nca planlı dönemde yapılan yatırımların tutarı 1996 yılı sonu itibariyle ve 1997 yılı fiyatlarıyla 1 katrilyon 72 trilyon TL düzeyindedir.

İller Bankası'nın 1997 Yılı Yatırım Programı ise özet olarak aşağıda belirtilmiştir.

Sektör	İş Adedi	Yıllık Yatırım Toplamı
Harita	355	0,700 Trilyon TL
İmar Planı	208	0,120 Trilyon TL
İçmesuyu	810	23,900 Trilyon TL
Kanalizasyon- Katı Atık	456	10,700 Trilyon TL
Yapı İşleri	387	3,100 Trilyon TL
Toplam		38,520 Trilyon TL

Geçmişte kentsel içme suyu yatırımları İller Bankası ve DSİ tarafından, kanalizasyon yatırımları ise İller Bankası tarafından gerçekleştirilmekte iken; bugün büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idareleri, Turizm Bakanlığı, GAP idaresi, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı gibi kuruluşlar da bu sektörde yatırım yapmaktadır.

Ancak; kurulmuş olan 15 büyükşehir belediyesinden 6 adedinde içme suyu, 12 adedinde kanalizasyon yatırımları halen İller Bankası'nca sürdürülmektedir.

2. SU VE KANALİZASYON SEKTÖRLERİNDE GELİŞMELER

2.1. İçme Suyu Sektörü

Cumhuriyet döneminde içme suyu konusunu düzenleyen ilk yasa 1926 tarih ve 831 sayılı "Sular Hakkında Kanun"dur.

1930 tarih ve 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nun, belediyelerin görevlerinin belirtildiği 15. maddesinde "Su getirmek ve suları sıhhi ve temiz tutmak" görevi belediyelerin görevleri arasında sayılmıştır.

Belediyelerin teknik ve finansman yönünden desteklenmesi ve kanunla kendilerine verilen görevleri yerine getirmelerinin sağlanmasında 1945 yılına kadar Belediyeler Bankası'nın, bu tarihten itibaren ise İller Bankası'nın önemli katkıları olmuştur.

1053 sayılı yasanın nüfus konusundaki belirleyiciliği nedeni ile İller Bankası nüfusu 3.000 ile 100.000 arasında olan belediyelerin içme suyu temininden sorumlu iken; 24.5.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2824 sayılı kanunla belediye teşkilatı bulunan ve nüfusu 3.000'in altında olan yerleşimlere ve belediye meclislerince yetki verilmesi halinde nüfusu 100.000'in üzerindeki kentlere içme suyu sağlanmasına yönelik çalışmalar Bankamız görevleri kapsamına alınmıştır.

Cumhuriyet dönemi gerçekleştirmeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

• 1923-1933 (Belediyeler Bankası'nın kuruluşu) yılları arasında yapılan tesis sayısı	29
• 1933-1945 yılları arasında yapılan tesis sayısı	20
• 1945-Planlı dönem yatırımlarının başlangıç yılı olan 1963 yılları arasında yapılan tesis sayısı	458
• 1963-1996 yılları arasında yapılan tesis sayısı	2451

Yapılan yatırımlar sonucu 1.1.1997 tarihi itibarı ile belediye teşkilatı bulunan 2801 yerleşimde aşağıda özetlenen duruma ulaşılmıştır.

• İçmesuyu tesisi en az bir kez ele alınarak tamamlananlar	1829 adet
• İnşaat yapım çalışmaları ilk kez ele alınarak devam edenler	115 adet
• Etüd çalışması devam edenler	632 adet
• Bankamıza bu konuda henüz başvurusu olmayanlar	225 adet

Sosyal ve ekonomik gelişme ile birlikte yaşam standartlarının yükselmesi, kişi başına içme ve kullanma suyu gereksinimlerini de arttırmakta, ayrıca su kaynaklarındaki mevsimsel azalmalar, içme suyu dağıtım şebekelerindeki önemli orandaki kayıp ve kaçak kullanımlar nedeni ile içme suyu sistemi tamamlanmış kentsel nüfusun zaman zaman yetersizliklerle karşılaşması kaçınılmaz olmaktadır.

İller Bankası'nca ele alınan tesislerde, içme suyu gereksinimlerinin tesis bazında yaklaşık % 60,3'ü yeraltı suyundan, % 35'i membalardan, % 4,7'sinin yüzeysel suların karşılandığı görülmektedir. Nüfus bazında değerlendirilme yapıldığında ise yüzeysel su kullanımının % 30 mertebesine ulaştığı görülmektedir.

Her geçen gün kişi başına kullanılan su ihtiyacı artmakta, buna karşın aşırı kullanım ve çevre kirliliği nedeniyle su kaynakları daha zor temin edilebilir hale gelmektedir. Bu nedenle yeraltı suyu kaynakları yansısı yüzeysel su kaynaklarından içme suyu amaçlı yararlanılması zorunluluğu doğmaktadır.

Bu amaçla İller Bankası'nca bugüne kadar, kapasiteleri 5 - 4.500 lt/sn arasında değişen 45 adet içme suyu arıtma tesisi tamamlanarak işletmeye alınmıştır. 64 belediyenin arıtma tesisi inşaatı ise yatırım programı çerçevesinde devam etmektedir.

Gerek yeraltı suyu gerekse yüzeysel su kaynaklarının sürdürülebilir gelişim hedeflerine ve ilkelerine uygun olarak kirlenmeden önce korunması, pis suların uzaklaştırılması, katı atıkların toplanması ve tekniğine uygun biçimde depolanması, endüstriyel kirlenmenin önlenmesi, tarım ilaçlarının aşırı kullanımından kaynaklanan kirlenmenin kabul edilebilir düzeye indirilmesi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sektörün en önemli konularından birini oluşturmaktadır.

2.2. Kanalizasyon Sektörü

Kentsel altyapı sektörünün önemli öğelerinden olan ve doğrudan doğruya halk ve çevre sağlığını ilgilendiren kanalizasyon sistemlerinin çağdaş anlamda inşasına İller Bankası'nın öncülüğünde başlanmıştır. Kanalizasyon projeleri ayrıntı sistem esasına göre ve beldenin gelecek 35 yıllık gelişmesi gözönüne alınarak yaptırılmaktadır. Gelişme bölgeleri 2. kademe inşaat kapsamına alınmaktadır. Bugün çapı 3 metreye kadar beton ve betonarme borular başarıyla kullanılmaktadır. 1996 yılı sonuna kadar muhtelif çapta döşenen boru uzunluğu 18.610 km'ye ulaşmıştır. Yüksek yatırım maliyetleri nedeniyle yağmur suyu sistemleri, beldenin taşkın tehdidinde maruz bölgelerinde uygulanmaktadır. 1996 yılı sonu itibarıyla 141 beldenin kanalizasyon tesisi tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bu belediyelerin 1990 yılı nüfus sayımına göre toplam nüfusu 8.029.000 kişi olmaktadır ki, bu sayı kentsel nüfusun yaklaşık % 26'sına karşılık gelmektedir. Kanalizasyon inşaatı devam edip kısmen işletmeye açılan ve belediyelerin kendi imkanları ile gerçekleştirdikleri tesisler de göz önüne alındığında kentsel nüfusun yaklaşık % 50'sinin kanalizasyon hizmetlerinden yararlandığı tahmin edilmektedir. Ancak bu konuda detaylı bir istatistiksel çalışma yapılmamıştır. Halen 456 kanalizasyon projesi üzerinde çalışmalar devam etmektedir.

Kanalizasyon sistemi ile toplanan atık suların çevreye zarar vermeyecek şekilde arıtılması veya denize deşarj edilmesi gerekmektedir. Bu konuda 1982 yılında çıkan Çevre Kanunu ve 1988 yılında çıkan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği yol gösterici olmuştur. Ancak İller Bankası bu kanun ve yönetmelikten daha önce, 1980 yılından sonra atık su arıtma ve deniz deşarjı projeleri ile ilgilenmeye başlamış ve yönetmelikte önerilen sınır değerlerin altında kalacak şekilde 31 atık su arıtma tesisi ve 26 deniz deşarjı tesisi bitirilerek işletmeye açılmıştır. Toplam 141 adet kanalizasyon tesisinin bitirildiği göz önüne alınacak olursa, bu

tesislerden 57' adedinin, diğer bir ifade ile % 40'ının standartlara uygun olarak deşarjının yapıldığı söylenebilir. Bu belediyelerin 1990 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam nüfusu 3.058.000 kişi olup, bu değer kentsel nüfusun % 10'unu temsil etmektedir. Halen 23 arıtma tesisi inşaati ve 11 deniz deşarjı inşaati devam etmektedir.

Kanalizasyon sektöründe; şebeke, atık su arıtma ve deniz deşarjları için 1970 yılından 1996 yılı sonuna kadar yapılan yatırımların tutarı 1997 yılı fiyatları ile 240 trilyon TL düzeyindedir.

3. SORUNLAR

3.1. Yatırımların Finansmanı

İller Bankası 1997 yılı yatırım programı içme suyu sektöründe yer alan projelerin toplam proje bedeli 1997 yılı fiyatlarıyla 304,5 trilyon TL, 1996 yılı sonuna kadar yapılan harcama 73,5 trilyon TL ve 1997 yılında yapılacak harcama 23,9 trilyon TL'dir.

Benzer şekilde; kanalizasyon sektöründe yer alan projelerin toplam proje bedeli 1997 yılı fiyatlarıyla 612,6 trilyon TL, 1996 yılı sonuna kadar yapılan harcama 161,5 trilyon TL ve 1997 yılında yapılacak harcama 10,6 trilyon TL'dir.

İller Bankası yatırım programında bulunan işleri;

- Belediyeler Fonu'ndan,
- Bankanın öz kaynaklarından,
- Yerel yönetimlerin İller Bankası'nca aylık dağıtılan hisselerinden belediye katılımı ile finanse edilmektedir.

Bu kaynaklardan, 1985 yılına kadar,

- % 90 Belediyeler Fonu,

- % 10 Banka öz kaynakları olmak üzere yararlanıldığı görülmektedir.

1985 yılından sonra Belediyeler Fonundan Banka yatırımına aktarılan miktar ve toplam yatırım içindeki payı aşağıda özetlenmiştir.

YIL	Yasa Gereği Genel Bütçe Vergi Gelirleri tahsilat toplamının %2,3'ünün %98'i (milyon TL)*	Belediyeler Fonu'ndan Bankamıza Ödenen (milyon TL)	%
1986	139.565	134.924	96,6
1987	204.633	186.019	94
1988	328.593	212.928	65
1989	586.702	371.140	63
1990	1.006.532	606.755	60
1991	1.939.335	1.146.016	59
1992	3.732.625	1.783.443	53
1993	6.297.904	2.548.160 (Bütçeden)	39
1994	10.896.945	2.775.000 (Bütçeden)	25
1995	26.823.438	2.525.000 (Bütçeden)	10
1996	55.702.088	10.762.845	19
1997	84.280.000	7.362.500 (9 aylık) 6.862.500 (ilavesi beklenen ile)	8,7 16,8

*: Yasal olarak bu oran %3 olması gerekirken %2,3'de kalmıştır.

Belediyeler fonundaki azalma yukarıdaki tablodan açıkça görülmektedir.

Belediyeler Fonu'nun kesintisiz olarak aktarılması ve yapılan yatırımların günün koşullarına göre geri dönüşünün sağlanması sektör yatırımları için itici güç olacaktır.

Kentsel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde değerlendirilebilecek diğer bir kaynak da, dış finansman kullanımudur. Ancak alınan kredilerin, yatırımların dış finansman ihtiyacı için kullanıldığı ve projelerin süratle yürütülebilmesi için en az % 50 oranında iç finansman temin edilmiş olması gereği de gözden uzak tutulmamalıdır. Çeşitli ülkeler ve uluslararası

finans kuruluşlarınca uygun koşullu krediler önerilmektedir. Kredi koşulları ne kadar cazip olursa olsun, kredi ön koşullarına göre ihale yapma zorunluluğu sektörde rekabet unsurunu ortadan kaldırmakta ve yatırımlar yerel fiyatların 2-3 katı ve hatta daha fazla fiyatlara mal olmaktadır. Kredinin tek bir ülke yerine, çeşitli ülkelerle yapılacak devletten-devlete antlaşmalarla temin edilmesi, kredi konusunda stand-by anlaşmaları yapılmış ülke firmaları arasında uluslararası ihaleye çıkılması rekabet unsurunu arttıracaktır. Ayrıca, bugün için Ülkemizdeki mühendislik ve müteahhitlik hizmetleri düzeyi bu projeleri gerçekleştirebilecek hale gelmiştir. Sektör yatırımlarının dışarıya açılması, oldukça önemli potansiyeli olan bu firmaların gelişmelerini önlememeli, teknolojik yeniliklere adapte olabilme kabiliyetini arttırmalıdır. İç kredi kullanımı veya yap-işlet-devret modelinin uygulanması değerlendirmeye alınmalıdır.

Son yıllarda, su ve kanalizasyon gibi hayati önem taşıyan yatırımların ve diğer kentsel altyapı yatırımlarının, bu hizmetten faydalananlar tarafından finanse edilmesi gündeme gelmiştir. Ancak, belediyelerimizin bu günkü mali yapıları bu yatırımları karşılayacak düzeyde değildir. Halkta ödenen vergilerin kendilerine yatırım olarak geri döneceği inancı yaygındır ve altyapı yatırımlarını bugüne kadar olduğu gibi devletten beklemektedir. Yerel Yönetim Reformu ve Belediye Gelirleri Kanunu'nda gerekli düzenlemeler yapılmadıkça yatırımların yerel finansmanı olası değildir.

3.2. Belediyelerle İlgili Sorunlar

Sektördeki darboğazlardan biri ve en önemlisi de belediyelerin mevcut yapılanmalarından kaynaklanmaktadır. 1993 yılında Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından hazırlanan "İller Bankası Reorganizasyon Araştırması Raporu"nda 170 belediyede yapılan anket sonuçlarına göre belediyelerde istihdam edilen teknik personel sayıları aşağıya çıkarılmıştır.

**Tüm Bölgelerden Seçilen 170 Belediyede Nüfus Gruplarına Göre
Teknik Personel (Mühendis) Sayısı**

Nüfus Gruplarına Göre Belediyeler					
	10 bin'den az	10-50 bin	50-100 bin	100 binden fazla	ortalama
Teknik personel sayısı	36	116	127	219	498
Belediye Başına ortalama mühendis sayısı	0,3	2,6	5,5	18,2	2,9
Toplam personele oranı (%)	1,3	1,7	1,6	2,8	2,0
Araştırma yapılan					
belediye sayısı	92	43	23	12	170
Toplam memur Sayısı	2.756	6.563	7.339	7.812	26.670

Aynı araştırmada seçilmiş belediye grupları içerisinde, belediyelerin % 47,6'sında tek bir teknik personel bile bulunmadığı, nüfusu 10.000'in altında olan belediyelerde ise bu oranın % 77,1'e yükseldiği görülmektedir. Burada görülen ilginç bir sonuç nüfusu 100.000'i aşan belediyelerde bile, hiç teknik personeli olmayanların bulunabilmesidir.

Nüfus Gruplarına Göre Teknik Personel Olan ve Olmayan Belediyeler

Nüfus Grupları	Teknik Personeli		Olmayan Oranı (%)	Toplam
	Olan	Olmayan		
10 binden az	21	71	77,1	92
10-50 bin	36	7	16,2	43
50-100 bin	21	2	9,5	23
100 binden çok	11	1	10,0	12
Toplam	89	81	47,6	170

Yukarıda verilen sayısal değerler, belediyelerimizin kentsel altyapı yatırımlarını gerçekleştirmekte teknik personel açısından büyük açıkları olduğunu göstermektedir.

Yatırımları gerçekleştirmek bir yana, Bankamızca yaptırılan ve işletilmek üzere belediyelere devredilen tesisler gerek teknik eleman yokluğu gerekse işletme ve bakım masraflarını karşılamadaki zorluklar nedeniyle kısa sürede büyük problemlere maruz kalmakta ve hatta atıl yatırımlar haline gelebilmektedir. Yatırımların gerçekleştirilmesi için mühendislik ve müşavirlik hizmetlerinin belediyelerce dışarıdan satın alınması düşünülse bile bu sistemi kontrol edecek bir mekanizma oluşturulması zorunludur. İçme suyu ve atık su tarife esaslarının günümüz maliyet koşullarına uygun, gerçekçi bir biçimde belirlenmesi gerekmektedir. Bakım, onarım ve kısmi yenileme çalışmalarının zamanında ve yeterli düzeyde gerçekleştirilmemesi, ülke genelinde % 50'ye varan su kayıplarına neden olmaktadır. Bu itibarla şebeke ıslahı çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Suya su kullanımı küçük belediyelerde ve kentlerin varoşlarında yaygın olarak devam etmekte, bu miktar geri dönüşümü olmayan kayıplar arasında değerlendirilerek, tüketimin tarifelerle geri dönüşümü sağlanamamaktadır. Su, kanalizasyon ve katı atık gibi kentsel hizmetlerin işletilmesinde özelleştirilmeye gidilmesi teşvik edilmelidir.

3.3. Kentleşme ve Çevre

Kentsel alanlardaki sorunların çoğu kaçak yapılaşmanın olduğu imarsız alanlarda yoğunlaşmaktadır. Gelişigüzel oluşan bu bölgelere altyapı götürmek, kentin imarlı alanlarına göre daha zor ve pahalı olarak sağlanmaktadır. Altyapı hizmetleri tamamlanmış, imarlı arsa üretiminin sağlanması, bir başka deyişle altyapının önce, yapılaşmanın ise daha sonra gerçekleştirilmesi ve imar planları ile altyapının eş zamanlı ele alınması uygulamada teknik ve ekonomik yönden optimal çözümlere olanak tanıyacaktır.

İnsan yaşamı için hayati önemi olan kısıtlı su kaynaklarımızın ülkemizde miktar ve kalite açısından büyük tehdit altında kaldığı bilinen bir gerçektir. Temel hedef, ekosistemlerin hidrolojik, biyolojik ve kimyasal fonksiyonlarını koruyarak insanlara yeterli miktarda ve uygun kalitede su temin etmek için, entegre ve sürdürülebilir su kaynakları planlaması ve yönetimini gerçekleştirmek olmalıdır.

Türkiye'de yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının korunmasında, planlamasında, yönetimi ve denetiminde yetersizlikler bulunmaktadır. Özellikle büyük kentlerde içme suyu havzalarına

yakın mahallerde, imarsız ve kontrolsüz yapılaşma içme suyu kaynaklarını ve kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Ayrıca, aşırı tarımsal gübreleme ve zirai ilaçlama yüzeysel ve yeraltı suyu kaynaklarında yüksek konsantrasyonda azot bileşiklerinin (amonyum, nitrit, nitrat) bulunmasına neden olmaktadır.

Bu nedenle;

1. Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nde belirtilen koruma ve yasaklama kriterlerine uygun olarak denetimine,
2. Katı atıkların toplanma, depolanma ve yeniden kazanımı ile ilgili çalışmalara,
3. Evsel ve endüstriyel atıkların çevreyi ve su kaynaklarını kirletmeyecek şekilde ilgili yönetmeliklere uygun olarak arıtılarak deşarjına,
4. Kullanıcı ve planlayıcıların bu bilinçle eğitilmesine gerekli önem ve önceliğin verilmesi zorunludur.

3.4. Kurumsal Yapı

Ülke genelinde altyapı konusunda görev alan kuruluşlar arasında gerekli bilgi akışı ve işbirliği sağlanamadığından; yatırım önceliklerinin belirlenmesi ve uyum sağlanmasında aksaklıklar doğmaktadır. Bu konuda kurumsal düzenlemelerin gözden geçirilmesinde yarar görülmektedir.

Belediye Gelirleri Kanunu ve Yerel Yönetim Reformu'na ilişkin çalışmaların sonuçlandırılarak günümüz koşullarına uygun yapı değişikliklerinin sağlanması gerekmektedir.

Nüfusu 100.000'in üzerindeki kentlerin su ve kanalizasyon idaresi çalışmalarının tamamlanarak özerk ve finansman yönünden kendine yetebilen yönetimler yaygınlaştırılmalıdır.

Altyapı yatırımlarının planlanması, uygulanması ve yönetiminde yatırımdan faydalananların fikirsel, fiziksel ve mali katılımlarını sağlamak, böylece kaynakların ve mevcut altyapının etkin kullanımını temin etmek amacı ile kurumsal düzenleme ve yeniden yapılandırma çalışmaları başlatılmalıdır.

4. SONUÇ

Sağlıklı bir kentleşme süreci büyük ölçüde, gelişmenin planlı olarak öngörülmesine ve yönlendirilmesine bağlıdır. Su ve kanalizasyon sektörlerine ayrılan kaynakların mevcut düzeyinde kalması ve yeni kaynaklar yaratılamaması durumunda, kentsel nüfus artış hızı da göz önüne alındığında, kentsel altyapı açığının kapatılamayacağı ve zamanla daha da büyüyeceği görülmektedir.

Ülkemizde kentsel altyapı konusunda öngörülenlerin gerçekleştirilebilmesi için;

- Toplumun gerçek ihtiyaçlarına dayalı, ekonomik ve teknolojik yönden uygun, sürdürülebilir gelişim hedeflerini karşılayacak, kentsel ve çevresel yönden sağlıklı projeler üretilmesi ve yatırım önceliklerinin belirlenmesi yoluyla, ülke kaynaklarının optimal kullanımının gerçekleştirilmesi,
- Finansman kaynaklarının geliştirilerek yatırımların hızlandırılması,
- Yerel Yönetim Reformu çalışmalarının tamamlanarak hizmetlerin desentralizasyonu sürecine geçişinin sağlanması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

İller Bankası olarak kentsel altyapı yatırımlarında, toplumun gerçek ihtiyaçlarına dayalı, ekonomik ve teknolojik yönden uygun, sürdürülebilir gelişim hedeflerini karşılayacak, çevresel açıdan sağlıklı proje proje kriterleri dikkate alınarak yatırım önceliklerini belirlemek ve ülke kaynaklarının optimal kullanımını sağlamak temel hedefimizdir.

KAYNAKLAR

1. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, "İller Bankası Reorganizasyon Araştırması Raporu", Ankara, 1993.
2. İller Bankası Genel Müdürlüğü, "Faaliyet Raporları", Ankara.
3. Devlet Planlama Teşkilatı, "VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000", Ankara, 1995.